

HÖGAKTUELLT

Personaltidning för HÖGSKOLAN I GÄVLE Nr 6 – oktober 2008

Svante prorektor i sex år – jagar kvalitet, kostnader och nya idéer

– Det senaste regleringsbrevet gav en höjning på 1,8 procent. Det räcker inte ens till lönehöjningarna, säger Svante Brunåker. Eftersom man inte kan prata fortare under en föreläsning eller hålla snabbare lektioner måste administrationen runt utbildningarna bli mindre. Svante Brunåker var tidigare utbildningschef. Detta fortsätter han med som prorektor.

Förändringar är att vänta.

– Programutbudet behöver uppdateras och aktualiseras. Och vad ska vi avveckla? Det är frågor som måste hållas levande, säger han.

Sid. 3

Miljön allas ansvar | Till CERN

Miljöfrågorna är inte en grupps ansvar utan allas. Och miljöcertifieringen är inte framför allt en anledning att hamna överst på Naturvårdverkets rankning, även om vi gör det ändå.

Miljöarbetet är framför allt för miljöns skull. Och den har blivit betydligt bättre de senaste åren. Från att exempelvis för

ett drygt decennium sedan ha slängt 40 ton papper nöjer vi oss i dag med 27 ton.

Detta nummer av Högaktuellt handlar till stor del om miljöarbetet och tre forskare berättar själva om sina forskningsprojekt och varför de är så viktiga. Hård miljö och mjuk miljö.

Sid. 4–8

Varje fysikers dröm är att komma till partikelacceleratoren vid CERN-laboratoriet i Schweiz.

Dit bjöds HiG-forskaren José Chilo. Han ska utföra avancerade datorsimulering med de supraledande magneter som håller partikelströmmen på plats mitt i den gigantiska tunneln.

Sid. 10

Högaktuellt

Personaltidning för
Högskolan i Gävle
801 76 Gävle
Besöksadress:
Kungsbäcksvägen 47

[www.hig.se/aktuellt/
hogaktuellt/](http://www.hig.se/aktuellt/hogaktuellt/)

Ansvarig utgivare:

Lars Söderberg
senior adviser

Redaktör:

Ove Wall
E-post: owl@hig.se
026-64 89 17

Tryck:

NRS Tryckeri
1 500 ex.

Annonsspriser:

3 000:-/kvartssida
5 500:-/halvsida
exkl moms
Även andra format
kan fås.

Nästa nummer:

v. 47

Manusstopp:
28 oktober

Red förbehåller sig rät-
ten att korta i insänt
material. Det görs om
möjligt i samråd med
skribenten.
Ange gärna källan
vid citering.

Hur är läget?

Höstens budgetproposition brukar ge förutsättningarna för det år som följer. Just i år återstår dock en hel del frågetecken. Det klaraste besked som ges är att pris- och löneuppräknings för 2009 uppgår till 1.84 procent. Som alla vet resulterade löneförhandlingarna, som avslutades tidigt i höstas, i väsentligt större ökning. Åtstramning igen, är alltså budskapet. Vidare får Högskolan disponera ett takbelopp som uppskattningsvis motsvarar 6 400 helårsstudenter. Därmed har vi ett expansionsutrymme men i likhet med övriga sektorn lär vi knappast kunna utnyttja taket fullt ut. Prognosen för 2008 tyder på att vi i år når upp till omkring 5 800 helårsstudenter.

Inom kort väntas besked från statsmakterna om vad som gäller på forsknings- sidan och senare om det blir avgifter eller ej för studenter utanför EES-området. I skrivande stund är dessa propositioner inte offentliggjorda. En hel del spännande utredningsförslag väntas också. Vilka nya möjligheter kommer att erbjudas i den så kallade Frihetsutredningens förslag (december 2008)? Vilka förändringskrav kommer som följd av lärarutbildningsutredningens förslag (november 2008)? Först till våren 2009, då högskolepropositionen väntas, får vi dock veta hur villkoren för utbildningen förändras till följd av RUT II-utredningen.

Hur klarar då Högskolan 2008? Facit har vi först efter årsskiftet. Prognosen tyder på att vi inte riktigt lever upp till alla planer och inte när det gäller styrelsens krav på

Marianne Wiktorin
förvaltningschef

ekonomisk balans. Grunden är fortfarande stabil, men vi har ännu en bit kvar innan vi klarat omställningen till en mindre utbildningsvolym. Jämfört med 2003, då vi var som störst, är antalet helårsstudenter 400 färre.

Förutsättningarna att behålla nuvarande volym förefaller goda. Trenden i landet är att söktrycket från studenterna ökar. Ännu har Högskolan inte märkt mycket av detta, men vi brukar, av någon anledning, alltid ligga "sent" i cyklerna. Konjunktur- utvecklingen ger inte anledning

till några större glädjeskutt men just när det gäller studieintresset brukar det öka när konjunkturen försämras. Kanske kommer därtill studiesociala utredningens förslag (mars 2009) att förbättra studenternas ekonomiska situation och bidra till ett ökat studieintresse. Dessutom måste vi jobba för det. Det finns många hungriga kollegor i sektorn som gärna skulle vilja expandera på vår bekostnad.

Var ligger då lösningen? Kvalitet, säger många. Kvalitet är också regeringens övergripande mål, även om resurstillskottet lyser med sin frånvaro i årets budgetproposition. Vi måste hävda oss med högklassig utbildning på egen hand. Just därför känns det betryggande att vi under året arbetat fram ett system av rutiner för att säkra den kvalitet vi nått. Ett stort arbete har lagts ner inom Högskolan för att åstadkomma detta kvalitetssäkringssystem och utvecklingen av det kommer att fortsätta. På styrelsens bord i december läggs också ett förnyat program för att förbättra kvaliteten i Högskolans verksamhet. Programmet fokuserar de förbättringar som sker genom Högskolans verksamhetsutveckling och bygger på de erfarenheter av kvalitetsarbete som vunnits under de gångna tre åren. Viktigast av allt är de bidrag vi alla gör till vardags.

Arbetet med att höja kvaliteten driver vi naturligtvis för studenternas och vår egen skull. Samtidigt skadar det inte att vi står väl rustade inför den granskning Högskoleverket kommer att ut- sätta oss för nästa år.

Svante Brunåker ny prorektor

Förändringarna kräver fotarbete

Svante Brunåker utsågs vid senaste styrelsemötet till prorektor för de kommande sex åren. Han kommer att fortsätta vara utbildningschef och därmed ansvara för HiG:s utbildningar.

Rummets enda krukväxt har lämnat detta livet. Agronomie doktor Svante Brunåker ler lite åt saken men verkar inte så djupt berörd. Dessutom har han annat att fundera på. Som ny prorektor med speciellt ansvar för HiG:s utbildningsfrågor konstaterar han att här liksom i övriga landet sjunker student- antalet.

Bakom honom vid besöks- bordet sitter en white boardtavla med rubriken Graduate School/ HiG i svart.

– Det är lika mycket lek som allvar, säger han och faller direkt in i tankar om hur Högskolans utbildningsverksamhet ska kunna utvecklas för att dels höja kvaliteten, dels locka fler studenter.

– Det är ju naturligtvis en jättestor arbetsuppgift som jag tror att man måste se på lång sikt. Men jag tror att det är mycket fotarbete, ett vardagsarbete.

Kritiken var positiv

Svante pratar om att identifiera områden som måste utvecklas och att också försöka förutse var det kan komma att brista.

– Sedan arbetar man med det och får förhoppningsvis till en utveckling.

En förändring som möttes av viss kritik var att ersätta 35 programansvariga med sju utbildningsledare med flera program på sitt ansvar. Svante såg kritiken som något positivt.

– Frågorna och kritiken kom ju utifrån ett intresse för att vär-

Prorektor Svante Brunåker tror på fotarbetet för att höja utbildningsverksamheten och balansera kostnaderna. Hans enda krukväxt är dock bortom räddning.

na "sitt" program. Men tittade man på programbredden kunde man se väldigt stora skillnader i hur mycket resurser man som ansvarig fick utslaget per student. Nu har vi en fast del och en rörlig del som styrs av antalet studenter.

– Till detta har vi ett besparingskrav från rektor. Men hade vi haft kvar programansvariga så hade i några fall resurserna blivit så små att vi nått "snut- tifieringens gräns".

Ändrade förutsättningar

En annan vinst med att samla flera program under en ledare är att man kan tänka sig fler ge-

mensamma kurser och därmed högre kostnadseffektivitet.

– Jag säger inte att vi gjorde fel tidigare utan att förutsätt- ningarna har förändrats.

Strukturera mera

– Ett annat område som inte gjorts så mycket åt är det som finns på tavlan här bakom och som jag halvt på skoj och halvt på allvar kallar för Graduate School/HiG. Där fokuserar man på den avancerade nivån. Det rör HiG:s femtontal magisterut- bildningar, masterutbildningar, specialistsjuksköterskeutbild- ningarna och det åttiotalet fors- karstuderande som finns här. Dessutom kommer, om ansökan

går igenom hos HSV, ytterligare två masterutbildningar att ingå, i Arbetshälsovetenskap och i Energisystem.

– Vi behöver samla det vi gör på avancerad nivå inom utbildningarna och fundera på vad som är gemensamt. Det är ännu inte så tydligt vad det ska bli av det men jag tror att vi måste strukturera. Den dag det kommer bedömargrupper från Högskoleverket kommer de att ställa frågan hur vi arbetar med den avancerade nivån. Då måste vi kunna berätta hur vi gör.

Eviga frågor

Men även de eviga frågorna ligger på hans bord. Hur har vi ett intressant och spännande programutbud?

– Vi är bra på nya idéer. Men vi behöver också uppdatera de vi redan har. Och vad behöver vi avveckla? Grundutbildnings- anslaget står för tre fjärdedelar av pengarna. Därför måste de här frågorna hållas levande.

Mindre förvaltning

Även utbildnings- och forskningskansliet, UFK, kan räkna med förändringar, menar han.

– Förvaltningen inom utbildningen måste bli mindre och effektivare. Varje regleringsbrev antar en produktivitetsutveckling. Regleringsbrevet gav 1,8 procent för 2009. Det räcker inte ens till löneökningarna och man kan inte föreläsa fortare.

En ledamot reserverade sig mot beslutet att utse Svante till prorektor. Vad säger du om det?

– Jag respekterar det. Vill man det ska man utnyttja möjligheten att reservera sig. Det är det systemet vi har.

OVE WALL

Miljöcertifiering

– inte framför allt för stämpelns skull

Sedan 2003 har Högskolan i Gävle varit miljöcertifierad. För de flesta syns det mest på en liten symbol på webbplatsen. En del frågar sig vad det kostar, med följdfrågan om det är värt priset.

Bo Malmström har som tidigare prorektor varit ordförande i miljörådet och han tycker att den sista frågan är lite fel ställd.

– Mycket av det vi gör skulle vi i alla fall ha varit tvungna att göra enligt Högskolelagen. Det är inte framför allt för stämpeln miljöarbetet vid HiG görs utan för – miljön.

Det praktiska lättare

Miljöarbetet kan delas in i två skilda och olika tunga grupper.

– Det är först det fysiska arbetet med att minska utskriften, avfall och så vidare. Det är sådant som är lätt att mäta och följaktligen också lättare att göra något åt. Betydligt svårare är ju att mäta vad våra studenter miljökunskap, -kompetens och engagemang sätter för avtryck i framtiden. Det är samtidigt den riktigt stora insatsen. Det är sådant som man tydligt kan se resultatet utav som tenderar att bli det man prioriterar, säger Bo Malmström.

Utbildning för alla

Ändå finns det sätt att mäta även engagemanget. För personal finns en utbildning utlagd på Blackboard. Den ska enligt HiG:s miljömål ha genomgåts av minst 80 procent av personal med minst 40-procentig tjänstegrad. Vid HiG översträffas detta mål något. Dessutom ska studenter ha minst grundläggande kompetens om miljö och hållbar utveckling som blivit det begrepp man numera

använder mest.

I somras fick HiG högsta betyg i Naturvårdsverkets årliga ranking av myndigheternas miljöarbeten.

Miljörådets uppgift är att lämna förslag till det fortsatta miljöarbetet. Där sitter repre-

– Miljöarbetet får inte bli ett arbetsmiljöproblem. Man måste väga dessa aspekter emot varandra. Programvaror förnyas och ställer allt högre krav på de datorer de körs på. Väntetider som skulle uppstå med gamla datorer och

27 ton papper

Där det finns datorer finns det papper och en överraskande mängd av dessa visar sig kontinuerligt bli inaktuella och kastas. Miljösamordnaren för förvaltningen, Path Lindgren, har överblick på dessa och kan

Miljörådet vid HiG: Från vänster Björn Annes, ordförande Bo Malmström, Matilda Ekman, Gunilla Nylund, Jonas Kågström, Liss-Britt Landén, Julian Ilicki, Path Lindgren. Saknades vid fototillfället gjorde Jörgen Boman, Rose-Marie Löf, Sara Dahlström, Vivi-Anne Sehlstedt.

sentanter för samtliga institutioner och övriga större organisatoriska enheter.

– Vi utnyttjar den expertkunskap som finns inom våra egna led. Det är faktiskt en grupp med mycket liten frånvaro. I regel kommer alla alltid på mötena.

Starkare datorer

En akademisk arbetsplats är alltid mycket datorintensiv. Dator-tillverkning har stor miljöpåverkan. I genomsnitt byts de ut vart tredje år. Kan man inte förlänga den tiden?

nya program skulle kunna bli väldigt kostsamma om det ens skulle fungera. Dessutom återvinns numera elektrisk utrustning.

Det har nämnts att om man övergick till exempelvis Linux som datormiljö skulle kraven på maskinerna kunna sänkas. Något som it-chefen Mona Åkerman ställer sig något tvivlande till.

– Dessutom ställer själva bytet till det. Personalens it-kunskaper är alltför låga när vi inte ens kan byta mejlprogram utan att någon sjukskriver sig.

berätta att det 2006 lades 27,5 ton papper till återvinning.

– Året efter stannade siffran vid omkring 24 ton.

Orsaken till sänkningen är enligt honom osäker men viss del kan ha berott på att studenterna fått en minskning av antalet fria utskrifter och att en högre andel utskrifter är dubbelsidiga.

Som glädjande jämförelse kan nämnas att Högskolan vid flytten till Kungsbäck 1995 kastade över 40 ton papper.

– Sedan har vi hittills i år lämnat iväg 8 ton elektronik, mest datorer och skärmar, till en

kostnad av 40 000 kronor.

Till detta kommer hushållsso-porna, det som hamnar i skräp-återvinningen. Detta hålls i den kompressor som står i campus sydvästa hörn. Den sparar enligt Path Lindgrens siffror omkring en halv miljon kronor åt Högskolan årligen i och med att volymen hushållsopor minskar.

Nattvandringar

Kom man till Kungsbäck i mörker för några år sedan kunde man lätt av alla upplysta rum få uppfattningen att verksamheten var i full gång dygnet runt. För att optimera energiförbrukningen görs numera två årliga nattvandringar med personal från HiG och från Akademiska hus.

– Vi tittar på saker som om belysningsensorer ska ställas om eller om fläktar står och går när ingen har någon nytta av det. Ändringarna görs direkt.

Just fläktsystemet drar faktiskt mer ström sommartid än vintertid, inte minst beroende på den kylning som serverhallar kräver. Ventilation är en stor kostnad men serverna kan inte stängas av för att det är folk-tomt.

Personalkostnaden

Det är inte kostnaden för själva certifieringen som är högst. Vad som kostar är i stället den arbetstid som personalen lägger ned på arbetet. I senaste sammanställningen för miljöarbetet, från februari 2008, anges den till 60 personveckor under förra året, omkring en och en halv årstjänst. Där ingår arbetstid för systemansvarig, tio miljösamordnare, personal till internrevisioner, webbuppdatering, arbetstid för samverkan med andra lärosäten med mera.

Trovärdighet

Och vad får man då för den kostnaden.

– Kanske inte så många fler studenter, säger Bo Malmström. Men först och främst vinner ju

miljön, vilket är den egentliga meningen. Sedan ökar vår trovärdighet. Det innebär en kvalitetsssäkring och det kan ha betydelse för våra uppdragsutbildningar då allt fler, och alla stora, företag placerar miljöfrågorna högt och kanske dessutom har en miljöpolicy som säger att de bara gör affärer med andra miljöcertifierade företag. Cer-

tifieringen visar snabbt vad vi gör här.

Avslutningsvis kan man slå fast att medvetenheten bland personalen ökat avsevärt under senare år. Men samtidigt kan man också slå fast att vad som påverkar miljön mest är den utbildning som studenterna bär med sig.

OVE WALL

Högskolans viktigaste miljöarbete är inte det materiella utan den insikt i miljöfrågorna som kommer studenterna till del och som de sedan använder sig av i det fortsatta arbetslivet. Samtidigt är det den svårast mätbara effekten av miljöarbetet.

Hållbart byggande

TB-institutionens avdelning för Materialteknik genomför 24 november ett seminarium, "Open BIM – Livscykelperspektiv och hållbart byggande", på Norra Latin i Stockholm.

Seminarier speglar utvecklingen i den nordiska länderna och EU med fokus på utvecklingstrender för öppna "building information models" som integrerar livscykelperspektiv och hållbarhetsaspekter och riktar sig primärt till bygg- och förvaltningssektorns praktiker. Seminariet arrangeras via Materialteknik av organisationerna CIR, SVR och ICT2008.

Bullerproblem i skolorna

Hälften av anmälningarna om ohälsa bland kvinnor på grund av buller under åren 2002–2005 härrörde från förskolor/förskoleklasser och grundskoleverksamhet.

Utöver att personalen utsätts för en hög och komplex ljudexponering, kan det pedagogiska ansvaret för växande elev/barngrupper också innebära en risk för ökad ohälsa.

Den 11 december hålles i seminarium om detta i AFA Försäkrings lokaler i Stockholm. Deltar gör flera forskare från Institutionen för Teknik och byggd miljö vid HiG.

Gemensamma reseriktlinjer

Inköpsenheten vid HiG utarbetar just nu nya riktlinjer för tjänsteresor.

– Målet är att få resorna billigare, bättre för miljön och den resande, säger Therese Klaar.

Är det inte svårt att få ihop alla dessa delar? – Det måste förstås till vissa avvägningar.

Till grund ligger den tillgängliga resestatistiken. Den är inte heltäckande och det finns i dag flera parallella riktlinjer. Gemensamma riktlinjer kommer att underlätta arbetet för dem som sköter administrationen kring resorna.

Ett av de krav som ställs vid upphandlingen som just nu pågår är att resorna ska kunna självbokas på Internet av den resande.

Nya skrivare sänker kostnaden

En utredning visar att om man byter ut alla skrivare och kopiatorer mot nya kombinationsmaskiner kan det ge en besparing på 15 öre per utskrift/kopia. I dag görs omkring fem miljoner utskrifter årligen av HiG:s personal och studenter.

– Där det nu står fem skrivare sida vid sida kommer det bara att finnas en, säger it-chefen Mona Åkerman som utrett situationen.

Förändringen är ännu inte beslutad men Institutionen för teknik och byggd miljö har lovat ställa upp som testinstitution. De gamla skrivarna köps tillbaka av leverantören av de nya maskinerna.

Forskaren Ola Eriksson:

Är sopsorteringen egentligen lönsam

Analyser av miljöpåverkan och kostnader förbundna med sophantering underlättar för beslutsfattare att bestämma rätt hantering. Om sådana analyser forskar Ola Eriksson vid Institutionen för teknik och byggd miljö avdelning för Byggnadskvalitet. Han berättar själv:

“Om man jämför Sverige med många andra länder så är vår avfallshantering i toppklass om man ser till vilken miljöpåverkan den ger upphov till. Såväl privata företag, offentliga organisationer som hushållen är överlag bra på att sortera och insamling och behandling är i de flesta fall trimmade för att påverka miljön så lite som möjligt. Men fortfarande ökar avfallsmängderna med några procentenheter varje år, lite mer i högkonjunktur och lite mindre i lågkonjunktur. Den stora utmaningen är att frikoppla tillväxt och ökad levnadsstandard från en samtidig ökning av avfallsmängderna.”

Analyserar systemet
Är det inte lika bra att bränna upp alltihop i stället för att källsortera?

Äter det upp hela miljövinsten om jag sköljer ur mjölkkartongerna innan de sorteras för återvinning?

Är det med tanke på utsläpp från lastbilar vettigt att transportera avfallet från Gävle till Uppsala och Sundsvall?

Det måste väl vara bättre för miljön att sätta in avfallskvarnar under diskbänkarna som man gjort i USA?

Frågorna är många kring

Beslut i miljöfrågor tas dagligen i stor mängd i samhället. Ola Erikssons forskning om viktade vinster och förluster ger beslutsfattarna bättre grunder för sina beslut. Ola studerar miljökonsekvenser av olika styrsystem.

hanteringen av våra sopor. I min forskning försöker jag tillsammans med andra att ge väl underbyggda svar.

För att kunna göra det använder jag mig av så kallad systemanalys, vilket betyder att jag tittar på hanteringen av avfallet från det att privatpersoner och företag har lämnat avfallet utanför huset, på återvinningsstationen eller återvinningscentralen, via insamling och transport fram till behandling.

Jag tittar också på de nyttigheter vi får från avfallet, som fjärrvärme och elektricitet från avfallsförbränning, jord från kompostering, biogas från rötning eller återvunnen plast. Till min hjälp har jag en datormodell som beskriver material- och energiflöden i avfallshantering och konventionell produktion av ovan nämnda

nyttigheter.

Utsläpp och energianvändning i alla steg summeras, tillsammans med de kostnader som uppstår. Genom att vikta samman de utsläpp som bidrar till klimatpåverkan, försurning, övergödning och så vidare kan det hopslagna resultatet användas för att underlätta beslutsfattandet.

Utmaningen

Beslutsfattare finns i alla led, på kommunen, hos de som samlar in och behandlar avfallet och hos myndigheter. Under de tio år som jag jobbat som avfallsforskare har den övergripande frågan varit: hur ska avfallet tas om hand för minsta miljöpåverkan och lägsta kostnad.

Den stora utmaningen ligger dock i att se vad som kan göras för att bryta den stadiga

ökningen av avfallsmängderna. Varje år ökar mängderna 4–5 procent. Från 2004 och fram till i fjol hade mängderna nationellt ökat med 22 procent. Vi är nu uppe i över 400 kg/person och år.

På samma sätt som man talar om att den energi som har lägst kostnad och miljöbelastning är ”negawattimmen” så kan man säga att det bästa vore om vi kunde ha en tillväxt och standardökning utan att avfallsmängderna också ökade, man kan tala om ett ”negasopkilo”.

Just nu tittar vi på möjliga styrmedel för att åstadkomma detta och mycket annat som bidrar till en mer hållbar avfallshantering. En av mina uppgifter är att med hjälp av systemanalys studera miljökonsekvenserna av olika styrmedel.

OLA ERIKSSON

Forskaren Agneta Sundström:

Storföretagens sociala ansvar

Hur storföretagen hanterar sitt sociala ansvar, och vad det betyder för företaget, tar Agneta Sundström reda på i sin avhandling. Hur den egna institutionen hanterar frågan analyserar hon tillsammans professor med Akmal Hyder.

I tider av kostnadsjakt minskar ofta storföretagens intresse för socialt ansvar. Detta kan dock visa sig ödesdigert och den lojalitet som vuxit upp med samhället runt omkring kan ta lång tid att åter bygga upp. Agneta Sundströms berättar om sin forskning:

“Jag har i mitt avhandlingsarbete studerat hur storföretag i så kallade ”company towns” hanterar socialt ansvar i relation till lokala samhället. Traditionellt har storföretagens sociala ansvar för lokalt samhällsbyggande säkrat behovet av arbetskraft. Som globala aktörer med ökad ekonomisk press är en central fråga hur de sociala relationerna till det lokala samhället kan bevaras. Arbetet visar att det tar lång tid att bygga upp långsiktiga relationer. För att behålla dem krävs äkta engagemang, legitimitet att få ta socialt

ansvar och framförallt ömsesidighet i ansvarstagandet där fler parter proaktivt är engagerade i arbetet. Ett är säkert – det går fort att radera arbetet om ansvaret inte tas på fullt allvar.

Svårt att strunta i

Frivillighet i socialt ansvarstagandet har gjort att CSR, Corporate Social Responsibility, uppfattas som ett diffust begrepp, svårt att använda i dagligt arbete. Även om organisationer utformar etiska regler för hur de ska agera som goda medborgare, är det inte ovanligt att ledare medvetet eller omedvetet struntar i att använda dem i praktiskt arbete. Vanligt är att policier upprättas för att visa upp en god bild och inte för att reglerna ska stöda praktisk verksamhet.

Trots att CSR generellt anses svårt att tillämpa är det ännu svårare för företag att strunta i det. Det har inte bara att göra

med konceptets etiska natur, utan också hur omgivningen bevakar och pressar organisationer att bete sig ansvarsfullt. Frågan är således inte om organisationer ska ta socialt ansvar utan hur det kan bli till en naturlig del av verksamheten – vem som vill, får och kan ta ansvar för det och i vilken omfattning.

Tidens inverkan

I tider av hög kostnadsjakt med krav på snabba beslut går ekonomi lätt före socialt ansvar. Om de sociala frågorna ges låg prioritet vid uppsägningar, kan det av samhället uppfattas som en kränkning.

I allvarliga fall kan samhällets misstro till företaget resultera i att det traditionella bandet mellan företag och samhälle bryts. Det blir svårt för företaget att rekrytera kompetent arbetskraft eftersom det tvingas bygga upp sociala relationer utanför den

lokala och lojala miljön. Tiden har också betydelse i det att den institutionaliserar förväntningar i samhället om hur saker och ting är. Detta är speciellt tydligt i ”company towns”.

Det goda exemplet

I Sandviken har Sandvik AB tillsammans med olika samhällsorganisationer utvecklat framgångsrikt partnerskap. Där möts politiker, storföretaget och civila organisationer för att samarbeta i sociala och ekonomiska frågor. Legitimitet och engagemang skapas genom aktivt deltagande, öppen och kontinuerlig kommunikation, ömsesidig respekt och ansvar som tillsammans bidrar till samhällets hållbara utveckling. I Sandviken har en kultur uppstått som gett företaget en stabil grund att stå på för att utvecklas till ett modernt, högteknologiskt företag.

Fortsatta studier

I anslutning till avhandlingsarbetet och CSR-relaterad forskning har nu på Institutionen för ekonomi bildats en projektgrupp för studie av CSR-frågor. Projektet ingår i Högskolans profilområde ”Hälsofrämjande arbetsliv” och leds av professorn i företagsekonomi Akmal Hyder. Inom ramen för projektet har en artikel nyligen publicerats i en internationell tidskrift och ytterligare två artiklar presenteras i forskarkonferenser utomlands. Forskningen kommer att bedrivas i samarbete med länsstyrelse, kommun och regionala företag som har varit med att utveckla samhället. Det pågår intensivt arbete att söka externa pengar till och knyta minst en doktorand till projektet.

AGNETA SUNDRÖM

Forskaren S. Anders Brandt:

Karterar tänkta översvämningar

Det kan tyckas enkelt att utifrån avstånd från vattendrag, eller med hjälp av höjdkurvor på en karta, ringa in drabbade områden vid en tänkt översvämning. Det kan dock vara stora skillnader mellan kartering och faktisk översvämningsutbredning. Därför uppstår frågan hur bra underliggande data som krävs för att göra säkra förutsägelser. Det försöker Anders Brandt, avdelningen för samhällsbyggnad vid Institutionen för teknik och byggd miljö, att ta reda på. Här berättar han själv:

Nuvarande kartunderlag för att förutsäga platsen för översvämningar håller inte tillräckligt hög kvalitet. Anders Brandt undersöker i sin forskning exakt vilken kvalitet som krävs.

“ Vi tar nästan dagligen del av nyheter om översvämningar, till viss del i samband med den pågående klimatdebatten, och en naturlig följdfråga blir – kan översvämningar drabba mig? Eftersom det inte är ett lokalt problem, utan förekommer i hela världen, har myndigheter ålagt lokala, nationella och internationella direktiv för att vara förberedda för kommande översvämningar.

Därför pågår nu omfattande översvämningskarteringar. Exempel på användningsområden för kartorna är många: räddningstjänsten behöver dem för att snabbt kunna ta sig till och skydda särskilt utsatta områden, kommunerna använder dem för detaljplanering av nya bostadsområden och försäkringsbranschen kan använda dem till att differentiera försäkringspremier.

Förutsättningarna förändras

För att producera en översvämningskarta behövs bland annat en uppskattad vattenföring i vattendraget (eller en havsnivå), en markanvändningskarta och

en höjdmodell. Tillsammans beskriver de mängden vatten, markförhållanden, höjdvariationer och därmed utbredning av översvämningen. Tyvärr finns det komplicerande faktorer inblandade.

Normalt bygger vattenföringsuppskattningen på insamlad statistik, men eftersom det oftast är korta tidsperioder som är representerade innebär det att statistiken kan vara osäker. Dessutom baseras statistiken på dagens klimat. Förändras detta, förändras samtidigt förutsättningarna för nederbörd och därmed också vattenföringen i vattendragen. Under senare år har därför SMHI börjat använda så kallade högsta beräknade flöden där man simulerar större nederbörd än vad som teoretiskt bör kunna falla inom ett område. Om simuleringen avser havsnära områden till-

kommer problemet att försöka uppskatta havsnivåstigning, på grund av smältande glaciärer och termisk expansion, samtidigt som hänsyn måste tas till landhöjning eller landsänkning. Nästa problem blir att beskriva markens friktionsförmåga. Högre friktion, till exempel genom buskar, innebär att vattenytan över ett område kommer att stiga högre än om vattnet försar fram över asfalterade ytor.

För få höjdvärden

Slutligen krävs tillräckligt bra höjdmodeller. I tidigare karteringar användes Lantmäteriets nationella höjddatabas med ett höjdvärde per 50-metersruta. Detta har visat sig vara alltför otillräckligt för detaljerad kartering. Därför genomförs laserskanning från helikopter eller flygplan där miljontals höjdvärden på en begränsad markyta samlas in.

För att se på effekterna av olika kvalitet på höjdmodellen (exempelvis antalet höjdvärden per kvadratmeter) och variationen av friktionsvärden har Enheten för beredskap och säkerhet på Lantmäteriet initierat ett forskningsprojekt baserat på simulering av Eskilstunaån. Projektledningen är Lantmäteriets, modellering av laserskannade punkter utförs av en konsult och översvämningsmodellering utförs av mig.

Målet är att ta reda på hur pass bra de underliggande data måste vara för att man ska kunna lita på översvämningskarteringen. Resultaten kommer sedan att utgöra beslutsunderlag för kommuner som tänker utföra översvämningskartering samt inte minst ingå som undervisningsmaterial för studenter på geomatikprogrammet.

S. ANDERS BRANDT

Referensverk om retorik

Politiska tal, reklam och amerikanska storfiler. Överallt kan man hämta exempel för att åskådliggöra retorik. Janne Lindqvist Grinde, universitetslektor vid Högskolan i Gävle, har nyligen kommit ut med en referensbok i ämnet. Den ser ut att bli obligatorisk kursbok vid flera universitet.

Janne Lindqvist Grinde, universitetslektor skriver om retorik.

ras vid den årliga bokmässan i Göteborg.

Populärt ämne

– Retorik har blivit väldigt populärt. Det håller på att bli en av de mest sökta utbildningarna. Det har nog att göra med att vi lever i informationssamhället och man har upptäckt språkets

vikt, säger Janne Lindqvist Grinde.

Amerikanska filmer

I sin bok har Janne flera exempel från amerikansk och fransk film. Inte för att filmernas regissörer har bättre eller större insikter i retorikens grunder, utan för att filmerna är väl genomtänkta, dialogen är väl planerad.

– Man kan studera retorik hos en treåring om man vill. Och de brukar ju inte ha några teoretiska kunskaper i ämnet.

Retoriken handlar om studiet av vad som egentligen sägs.

I boken kommer flera olika uppfattningar till tals.

OVE WALL

Referensverk om smärtstudier

I en helt färsk referensbok om muskelsmärta, utgiven av International Association for the Study of Pain, IASP – den världsledande forskningssammanslutningen på området smärta – finns Högskolan representerad.

Det är Mats Djupsjöbacka som har medverkat genom att skriva ett kapitel om rörelsekontroll vid nacksmärta.

Mats Djupsjöbacka, medförfattare och föreståndare för Centrum för belastningsskadeforskning.

rehabilitering vid belastningsskador vid HiG:s Centrum för Belastningsskadeforskning, CBF.

Rörelse- och positionssinnet

Nästa steg för deltagarna var att skriva ett bokkapitel om kun-

skapsläget inom sina respektive områden som omfattar en översikt av aktuell forskning på området, identifiering av framtida forskningsbehov samt kliniska slutsatser.

– Mitt kapitel handlar om rörelse- och positionssinnet och nack- skuldersmärta. Vi vet i dag att personer med långvarig nacksmärta har störningar i rörelsekontrollen, och även om dessa störningar är små påverkar de människors vardag. Vi vet ännu inte om dessa störningar är en primär orsak till smärta eller om de uppkommer sekundärt. Trots det finns det gott stöd för att träning av rörelsekontroll kan hjälpa.

Tidig träning viktig

Det är viktigt med tidig träning för att förbättra rörelsekontrollen. Det kan handla om att träna öga-handkoordination eller precisa huvudrörelser, som till exempel att peka på huvudet.

Forskare och vårdpersonal

Kapiteln i boken har peer review-granskats, vilket innebär att de har sakkunniggranskats. Boken heter Fundamentals of Musculoskeletal Pain och den riktar sig till forskare och praktiker, framför allt personal inom vården, över hela världen.

LENA ÅMINNE

José Chilo till CERN-acceleratorn

Under två oktoberveckor befinner sig HiG-läraren och forskaren José Chilo (bilden) vid CERN-laboratoriet i Schweiz för att göra flera ytterst avancerade simuleringar.

– Det är varje fysikers högsta önskan, sa han innan han reste.

I slutet av september startade testerna av den gigantiska partikelacceleratorn i Schweiziska CERN. Där ska så småningom partiklar kollidera i nära ljusets hastighet i ett försök att åter skapa ögonblicket efter Big Bang.

För att detta ska lyckas krävs oerhört noggrann styrning av de supraledande elektromagneter som styr den framrusande elektronsvärmarna.

Programmerar också

José Chilo inbjöds till CERN för att arbeta med datorteknologi vid avdelningen för acceleratorteknologi.

José är förutom fysiker även kunnig i datorprogrammering och behärskar flera olika programmeringsspråk.

– De simuleringar vi ska göra

är mycket avancerade och kräver att man använder flera olika programspråk för att skapa simuleringsspråk, berättade han.

En vecka innan han reste till Geneve rapporterades att världens största fysikaliska experiment avbrutits då kylgasen he-

lium börjat läcka ut i den långa, runda tunneln. Detta är dock inget som påverkar José Chilos arbete som görs i mycket kraftfulla datorer.

Tidigare har José besökt den mindre amerikanska motsvarigheten Fermilab utanför Chicago.

– Men att komma till CERN är varje fysikers högsta önskan, säger José.

OVE WALL

När engelska inte fungerar

– Vilka ska syssla med lyrik?

Det frågar sig professorn i litteraturvetenskap vid HiG Eva-Britta Ståhl efter den årliga lyrikkonferensen som hölls på Högskolan i Gävle den 9 oktober. Frågan är försätlig och rymmer mer ett påstående.

– Under det här seminariet har vi bland annat diskuterat svårigheterna med att översätta lyrik till andra språk.

Inte bara ord

Lyriken innehåller så mycket mer än bara ordföljder och bjuder då på problemet att inte passa in i den gängse engelskspråkiga akademiska världen.

– Det går trögt att försvara de humanistiska värdena i det här fallet, då allt går på engelska. Vem ska syssla med det här, frågar sig Eva-Britta Ståhl och resten av deltagarna.

Under seminariet stod det även klart att även om bokrecensenter inte ofta läser grannländernas litteratur så gör författarna det.

– Det syns tydligt i dikterna hur man lånar av varandra över gränserna.

Till seminariet var forskare från Sverige, Norge, Finland, Danmark och Island inbjudna. Seminariet hölls på svenska, norska och danska

Över 150 lärarutbildare träffades

– Lärarstudenter vid HiG har bättre stöd i sin verksamhetsförlagda utbildning, VFU, än studenter vid många universitet. Lärarutbildardagen, som hållits årligen sedan 2001, är en bidragande orsak till vårt goda samarbete med skolorna som står för VFU:n, säger Roy Nilsson, chef för lärarutbildningarna vid HiG.

Över 150 lokala lärarutbildare från 13 kommuner strålade samman i början av oktober på Kungsbäck för en dags kompetenshöjande seminarier.

– Det är ett av flera sätt att koppla ihop utbildningen med aktuell forskning inom det ämnesdidaktiska området, berättar Roy. Det var här i Gävle som det nationella nätverket för ämnesdidaktik startade.

Idag har lärarutbildningen ett nära samarbete med tretton partnerskolekommuner och med ännu fler kommuner inom distansutbildningen.

– Lokala lärarutbildare finns ute i skolorna från förskola till gymnasium, för våra studenter när de gör sin verksamhetsförlagda utbildning. Lärarna har

oftast fått sin utbildning till lokala lärarutbildare här på HiG.

Suget att komma hit och bättre på sina kunskaper i den senaste forskningen är stort. Sex seminarier hölls under dagen, alla ledda av HiG:s egna forskare. Det kunde handla om kulturen i klassrummet, hur man arbetar med grundläggande matematiska begrepp, eller hur lärare respektive barn uppfattar prat i klassrummet med mera.

– Jag vill påstå att vi är väldigt bra på samverkan med skolorna i regionen, säger Roy Nilsson.

Kalendarium

Varje vecka under hösten hålls **Högre företagsekonomiskt seminarium** som videokonferens mellan HiG och Mittuniversitetet i Sundsvall respektive Östersund. Seminarierna tar upp en mängd ämnen. Program här: www.hig.se/pdf/e/HES/HES_Schema.pdf.

Även ett **Högre genusvetenskapligt seminarium** kommer att hållas vid tre tillfällen till: 4/11, 2/12 och 13/1–2009. Tiderna skiftar något men alltid sal 51:324. Mer detaljer vet Helena Wahlström, hen@hig.se. Den 27/11 hålls även ett genusvetenskapligt symposium. 99:131 är platsen

Mycket välbesökt invigning av FÖRST

FÖRST och främst uppvaktades de tre medarbetarna till vänster, Nina Shamirany, Lili André och Erika Engvall, av Kontaktörgets samordnare Anders Berggren. På bilden syns också Sten-Inge Hedenström och längst till höger Lotta Dahlberg, samverkansansvarig på ITB.

Med minst fem tårtor invigdes i början av oktober FÖRST-projektet i nya lokaler.

FÖRST är en ny satsning på samverkansarbetet för regional tillväxt som Högaktuellt har anledning att återkomma till.

Ann-Katrin har doktorerat

Ann-Katrin Swärd, universitetsadjunkt i ämnet specialpedagogik vid HiG, doktorerade i början av oktober vid Stockholms

universitet. Avhandlingstitel är *Att säkerställa skriftspråklighet genom medveten arrangering. Wittingmetodens tillämpning i några olika lärandemiljöer.*

Avhandlingen var den mest lästa på www.skolporten.com med över 2.600 nedladdningar.

Klubbat i nämnden

Vid **NT-nämndens** sammanträde 2008-09-18 behandlades bland andra följande ärenden:

- ▶ ansökningar om medel för forskning, utbildning på forskarnivå budgetår 2009
 - ▶ programutbudet 2009/2010
 - ▶ masterexamensrättsansökan inom området Byggd Miljö
 - ▶ utveckling av Lantmästarprogrammet
 - ▶ utbildningsplaner för Byggnadsingenjörprogrammet och Högskoleutbildning inom teknik
 - ▶ medelsansökan för genusvetenskapligt symposium
- Nästa sammanträde är den 28 oktober. Protokoll med mera finner ni på www.hig.se/organisation/utbildningschef/programkansliet/NT-namnden/NT-namnden.htm. Frågor kring nämndens arbete besvaras av ordförande Bahram Moshfegh eller nämndsekreterare Kjell Ekström.

Vid **HS-nämndens** ordinarie sammanträde 2008-09-15 behandlades bland andra följande frågor:

- ▶ Helena Wahlström utsågs som HVS-nämndens representant i Master- och magisterrättsgruppen
- ▶ ansökan om att medel för genusvetenskapligt symposium beviljades 15 000 kronor
- ▶ utbildningsplanen för det företagsekonomiska magisterprogrammet fastställdes med redaktionella ändringar
- ▶ masterexamensrättsansökningar

Nästa sammanträden är den 20 oktober samt 25 november. Handlingar till nämndens sammanträde ska vara nämndens sekreterare tillhanda senast tre veckor innan sammanträdet. Protokoll med mera finner ni på www.hig.se/forskning/FoN.htm. Frågor kring nämndens arbete besvaras av ordföranden Märten Eriksson eller nämndens sekreterare Björn Karlsson.

Vid Lärarutbildningsnämndens, **LuN**, sammanträde den 29 september behandlades bland annat följande ärenden:

- ▶ remissvar angående auktorisationsutredningen
- ▶ säkerställande av Högskoleförordningens mål
- ▶ information om programutvärderingarna och komplettering av utvärderingspolicy
- ▶ information om ny förskolläraryrket i Norrtälje
- ▶ information om medelsanvändning av extra forskningsmedel innevarande termin

Protokoll med mera finns på www.hig.se/rekt_kansli/fnyl/PROTOKOLL/2008/. Nästa sammanträde är den 25 november. Frågor besvaras av ordförande Carin Røjdalen, crn@hig.se

HiG-seniörerna

Visning av Teknikparken den 18 november 13.30. Stefan Klaar visar lokalerna och informerar om Teknikparkens historia och framtid. **Lokal:** Huset Uppfinnaren, huvudentrén. Vi blir bjudna på kaffe. Anmälan senast 13 november till Liss-Britt Landén, adress nedan.

Nätverkets e-postadress är senior@hig.se

Det är viktigt att du anmäler din e-postadress till Liss-Britt. Information och kommunikation kommer i allt högre grad att ske via e-post.

Liss-Britt nås på 026-64 86 24 eller via e-post lln@hig.se.

Pokerkväll i Soldathemmet

På mångas begäran återkommer den populära Texas hold'em-turneringen. Fredagen den 14 november sker detta i Soldathemmet i personalföreningens regi.

Som vanligt kommer en introduktion för nybörjare att ges av Douglas Öhrbom. Mer information kommer på webben.

20221635

baktänke

Pristagaren Jean-Marie
Gustave Le Clézio

Är det Stig Dagermansällskapet i Älvkarleby, med HiG-läraren Bengt Söderhäll i spetsen, som utser Nobelpristagarna i litteratur? Frågan är aktuell sedan sällskapet för andra gången förekommit Svenska akademien i valet av pristagare i grenen bokskrivande. 2004 gav man sitt Dagermanpris till Elfriede Jelinek. Sen fick hon Nobelpriset. I år gick priset till den franske författaren Jean-Marie Gustave Le Clézio. Direkt därpå fick han Nobelpriset.

– Det kan bli trångt i Älvkarleby lilla kyrka den 25 oktober när han kommer hit för prisutdelningen, säger Bengt Söderhäll som dock inte ligger vaken om nätterna för det.

Lite tips från cyberrymden

Den kortare adressen inom parentes är skapad med TinyURL och bör fungera lika bra.

Hur din Powerpointpresentation inte ska vara:

<http://www.5min.com/Video/How-NOT-To-Use-PowerPoint-14562160> (<http://tinyurl.com/5btd8f>)

Komikerparet Byrd & Fortune förklarar hela finanskrisen på åtta minuter:

<http://ie.youtube.com/watch?v=mzJmTCYmo9g> (<http://tinyurl.com/3fdhun>)

En hel del coola saker händer dagligen i Ryssland:

<http://englishrussia.com/>

Avancerad pappslöjd:

http://www.petercallesen.com/index/A4PAPERCUT_000.htm (<http://tinyurl.com/2nxhXu>)

Massor av livekonserter från 60- och 70-talen att lyssna på:

<http://concerts.wolfgangsvault.com/>

Rektorskampen!

Teknologerna bröt traditionen. Knep bucklan av Hälso pedagogerna.

Teknologerna vann höstens omgång av Rektorskampen och Lars Söderberg överräckte vandringpokalen till fr. v. Daniel Thorell, Catharina Runarsson och Alexey Tereshenko. En ny omgång startar till våren.

